

УДК 332.1

ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Полозов О.Б.

e-mail: oleksandr.polozov@nure.ua

Науковий керівник – д.е.н., проф. Перепелюкова О.В.

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф. ЕК
м. Харків, Україна

The peculiarity of regional development in the context of post-war economic recovery is based on a systematic approach that includes support and activation of territorial resources. In the context of destruction and changes in regional specialization, it is advisable to adapt regional and sectoral development programmes to the new conditions of the resource potential of territories. The increase in regional development disparities requires state support in adapting legislation to new conditions and creating a positive investment climate. The main directions of development of regional economic systems are aimed at restoring infrastructure and adaptive capabilities to the influence of the external environment.

Сучасні виклики потребують відповідних нових підходів до формування потенціалу розвитку регіональних економічних систем, особливо в період повоєнного відновлення економіки країни. В цьому аспекті потенціал доцільно розглядати не лише як сукупність ресурсів території, а як властивість регіону трансформувати людський, природно-екологічний, інвестиційний капітал в стійке економічне зростання та безпекову спроможність.

В умовах війни для України ця проблема набула особливого значення через значну руйнацію, нерівномірність територіальних втрат, релокацію бізнесу та демографічну кризу. Основна проблематика дослідження потенціалу регіональних економічних систем в умовах повоєнного відновлення економіки полягає в тому, що війна вплинула не лише на зниження обсягів ресурсів, а змінила саму логіку просторової організації економіки. Оскільки частина регіонів зазнала прямих руйнувань житлової, промислової, транспортної, соціальної інфраструктури, в той час, як інші регіони стали приймаючими для внутрішньо переміщених осіб, релокації бізнесу, що призвело до додаткового навантаження на місцеві системи функціонування [1]. Слід звернути увагу на поглиблення асиметрії між регіонами, яка на сьогодні характеризується не лише відставанням одних областей від інших, але й формуванням різних типів території, таких як фронтові, прифронтові, тиллові, транзитно-логістичні, прикордонні, релоковані та індустріальні. Така асиметрія вплинула й на інституційну спроможність громад. За такої ситуації стандартні інструменти впливу на регіональний розвиток втрачають свою ефективність та потребують зміни державної політики. Враховуючи означене, Державна стратегія

регіонального розвитку на період 2021-2027 років [2] включає напрями, які націлені на територіальний підхід з урахуванням воєнних викликів, відновлення та згуртованості. Слід відмітити співвідношення обсягів відбудови та розвитку регіонів, оскільки для України важливим є не тільки фізична відбудова зруйнованих об'єктів, але й перехід на новий формат моделі регіонального розвитку, який заснований на енергоефективності, інклюзивності та технологічності процесів. Зважаючи на означені проблеми регіонального розвитку в період повоєнного відновлення, для України потенціал розвитку територій повинен включати наступні аспекти [3]:

- безпековий, який включає не лише захист інфраструктурного забезпечення, але й можливість швидкого відновлення зруйнованих об'єктів. Конкурентоспроможність регіонів при цьому виражається не стільки у наявності ресурсної спроможності та близькістю до ринків збуту, але й спроможністю території підтримувати безперервність виробничих процесів та функціонування критичної інфраструктури;

- демографічний та кадровий аспект, який слід враховувати не лише чисельно, але й якісно з урахуванням інтелектуального капіталу. Перед регіонами постають питання адаптації внутрішньо переміщених осіб у виробничі відносини, забезпечення соціальної інфраструктури потребам населення, можливість регіону утримувати та повертати населення за рахунок створення відповідних умов;

- відновлення інфраструктурного забезпечення, яке слід розглядати як базову умову продуктивності території, елементом повернення населення. При цьому відбудова інфраструктури повинна відбуватися за новими принципами енергоефективності, екологічності та стійкості для ризиків;

- інноваційно-інвестиційний аспект який включає формування позитивного іміджу територій для залучення інвесторів. З урахуванням тимчасової окупації та значної руйнації підприємств доцільно переглянути спеціалізацію територій, що сприятиме більш ефективному залученню ресурсів за рахунок кластерної системи. Орієнтація на таку форму відновлення та розвитку дозволить більш ґрунтовно розробляти програми залучення коштів та їх розподіл;

- інституційний аспект, який полягає у посиленні узгодженості програм та стратегій розвитку різного рівня, галузевих проєктів, процедури прозорого та відкритого вибору проєктів фінансування, підзвітності виконання. Важливим критерієм при цьому є підзвітність щодо раціональності та ефективності використання коштів за цільовим призначенням;

- дотримання принципів сталого розвитку, що включає напрями екологічності, енергоефективності, раціональності використання ресурсів.

На основі виокремленої проблематики регіонального відновлення та розвитку, доцільно сформулювати потенційні можливості щодо активізації відновлення територіальної спроможності. До таких можливостей можна віднести диференціацію територіального планування, яке включає

виокремлення першочерговості завдань виходячи з особливостей розташування та руйнації забезпечення. Так, для прифронтових територій пріоритетними є завдання забезпечення безпеки, налагодження евакуаційної логістики, захист критичної інфраструктури. Для тилкових регіонів – розробка програм підтримки внутрішньо переміщених осіб, релокованих підприємств. Для прикордонних з ЄС регіонів – формування сумісних хабів та кластерів, розвиток транспортної інфраструктури.

Слід розробляти та впроваджувати програми щодо підтримки нової спеціалізації регіонів, з урахуванням їх можливостей та ризиків. Першочерговими завданнями є відновлення житлової та критичної інфраструктури, соціального забезпечення, створення умов для розвитку бізнесу та повернення населення. Активізація та залучення до процесів відновлення територіальних громад, які на містах мають повноваження щодо розподілу та використання ресурсів. При цьому слід враховувати потенціал території, який дозволяє розширити напрями залучення ресурсів з урахуванням потреб довгострокового характеру. Загалом процеси відновлення регіонального розвитку повинні базуватися з урахуванням принципів європейської інтеграції та довгострокових перспектив. Відновлення та розвиток промислового та виробничого підприємства слід базувати на принципах збереження доданої вартості за рахунок повного циклу виробництва.

Розвиток та збереження інтелектуально-кадрового забезпечення є ключовим напрямом стратегічного розвитку регіонів на принципово нових методах та підходах. Оскільки саме інтелектуальний капітал є драйвером інноваційної активності підприємств, використання стартап-проектів, залучення грантів та участь в міжнародних проектах. Тому потенціал регіонального розвитку слід розглядати як сукупність властивостей територіальної системи до відновлення та адаптації щодо впливу зовнішніх факторів.

Список використаних джерел

1. Пухальська Я. П. Відновлення та регіональний розвиток України після війни з росією. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. № 7. DOI: 10.32752/1993-6788-2023-1-265-88-98.

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 05.08.2020 № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text> (дата звернення 02.03.2026р).

3. Іванова Н. В. Трансформація потенціалу регіональних економічних систем: наслідки повномасштабного вторгнення та перспективи повоєнного відновлення. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 4(36). С. 183-206. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4\(36\)-183-206](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-4(36)-183-206).